

Nr 208.

Av herr **Petrén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till driftkostnader för en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

I proposition nr 279 har Kungl. Maj:t hemställt om riksdagens medgivande till att statens alkoholistanstalt *provisoriskt* måtte få återflyttas till Venngarn, då denna anstalt — vilken enligt 1919 års riksdags beslut skulle bli en permanent statlig uppfostringsanstalt för minderåriga manliga förbrytare — för närvarande icke behöfves för detta ändamål. Styrelsen för uppfostringsanstalten hade i infordrat yttrande avstyrkt den föreslagna åtgärden, därvid bl. a. framhållande den svåra ställning, vari befattningshavandena kunde råka, samt den menliga inverkan för uppfostringsverksamheten därav att den i arbetet invuxna fostrarstaben skingrades. Denna olägenhet beröres också av chefen för justitiedepartementet uti ett i propositionen återgivet yttrande, däri han (sid. 14) framhåller, att om också personalen å Venngarn utlovats att så långt sig göra låter få stanna kvar i den nya anstalten, denna dock ej kan lämna anställning åt dem alla.

Det finnes sålunda vid alkoholistanstalten icke några lärarplatser, medan uppfostringsanstalten å Venngarn har tvenne sådana, och av de nattvakter, denna anstalt har, behöves endast en, när alkoholistanstalten blivit dit överflyttad. Vidare mister personalen å den provisoriska alkoholistanstalten å Salbohed, vilken icke kan medfölja vid alkoholistanstaltens flyttning till Venngarn, då därvarande personal i huvudsak bibehålles, sina platser. Då detta torde komma att inträffa på en för erhållande av nya tjänster synnerligen ogynnsam tidpunkt, nämligen mitt i sommaren, har styrelsen för alkoholistanstalten i sin skrivelse med förslag till stat för sådan anstalt å Venngarn föreslagit, att ersättning för mistad plats skulle utgå för någon kortare tid, om jag minnes rätt högst 3 månader, och beräknades för detta ändamål högst 9,000 kronor vara behöfligt. Häremot har socialstyrelsen förklarat sig icke hava något att

invända, medan däremot riksräkenskapsverket gjort det uttalande, att krav på ersättning med fog kunde framställas, endast för det fall personal anställts med viss uppsägningstid och denna icke hunnit utlöpa vid tidpunkten för anstaltens förflyttning. Denna ståndpunkt har ock intagits av vederbörande departementschef, som i propositionen (sid. 37) anført, att sådana framställningar böra underkastas noggrann prövning av Kungl. Maj:t och att eventuella ersättningsbelopp böra utgå från de i 1921 års riksstat uppförda anslagen till Salbohedsanstalten.

Skulle riksdagen nu ansluta sig till samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t, skulle detta i verkligheten innebära, att ingen sådan ersättning, varom här är fråga, komme att utgå. Ingen av den personal, det här gäller, har nämligen skriftliga kontrakt med viss uppsägningstid. Det synes mig dock, som det med fog kunde sägas, att riksdagen hade en viss moralisk skyldighet att lämna ersättning åt personal, som på grund av ett riksdagsbeslut om alkoholistanstaltens återflyttning till Venngarn, mister sina platser utan att genast kunna skaffa sig nya tjänster. Icke minst gäller detta om den personal å den nuvarande Venngarnsanstalten, som ej kan få anställning vid en alkoholistanstalt därstädes. Ty, som jag ovan erinrat om, beslöt riksdagen för ett par år sedan att här skulle vara en permanent tvångsuppfostringsanstalt. Om också anslaget till densamma uppfördes på extra stat, är det vid sådant förhållande dock helt naturligt, att personalen, om den ock formellt endast anställts tills vidare, räknat med en mera fast anställning. I förlitande på att riksdagens ovannämnda beslut hade en sådan innebörd, har t. ex. en av de här anställda lärarne stiftat familj. Att nu plötsligt genom eventuellt beslut om tillfälligt upphävande av 1919 års beslut, att å Venngarn permanent skall vara en tvångsuppfostringsanstalt, ställa några bland personalen utan varje ersättning av staten, därest de ej genast kunna få annan tjänst, kan väl ej vara med billighet och rättvisa förenligt. Billighetsskäl tala också för att den nuvarande personalen å Salbohedsanstalten, vilken icke kan få anställning å alkoholistanstalten efter dess flyttning till Venngarn, under ovannämnda förutsättning erhåller ersättning för någon kortare tid — må vara att denna personal tagit anställning vid en anstalt, som förklarats hava allenast en provisorisk karaktär.

På här anförda grunder får jag alltså föreslå, att den personal å de nuvarande anstalterna å Venngarn och Salbohed, som icke kan få anställning å den föreslagna alkoholistanstalten å Venngarn, må få en mot de kontanta löneförmånerna svarande ersättning tills ny tjänst eller annat arbete kunnat erhållas, dock under högst 3 månader. Sådana ersättningsbelopp torde,

som departementschefen framhållit, böra utgå från de i 1921 års riksstat uppförda anslagen till Salbohedsanstalten. Därjämte torde det utan olägenhet kunna tillåtas, att gifta befattningshavare å Salbohed, som ej erhålla anställning å Venngarn, kunna under ovannämnda tid av 3 månader få bo kvar uti sina lägenheter då — fränsett jordbrukspersonalen, som behöver kvarstanna för jordbrukets skötsel — någon personal för den sinnesslöanstalt, som i annan proposition föreslagits skola förläggas till Salbohed, icke behöves omedelbart efter alkoholistanstaltens förflyttning därifrån.

Vad så angår *avlöningsstaten* för den tillärnade provisoriska alkoholistanstalten å Venngarn, har departementschefen — därvid följande vad riksräkenskapsverket påyrkat — i sitt förslag till sådan stat utslutit en av Salbohedsstyrelsen föreslagen ny befattningshavare, som benämndes *assistent* (medan den förutvarande å alkoholistanstaltens stat upptagna »assistenten och räkenskapsföraren» i Salbohedsstyrelsens förslag benämndes endast räkenskapsförare). Anledningen till Salbohedsstyrelsens förslag härutinnan var den, att erfarenheten från den tid statens alkoholistanstalt var förlagd till Venngarn (1916—1918) gav vid handen, att assistentens tid helt och hållet blev tagen i anspråk av den ekonomiska förvaltningen, då han hade att föra icke endast själva anstaltens utan även den stora kungsgårdens räkenskaper. Någon som helst hjälp av assistenten kunde föreståndaren därför icke erhålla till det myckna expeditionsarbete rörande de å alkoholistanstalten intagna, som anstaltens reglemente kräver, till den stora korrespondensen (rörande dessas personliga förhållanden m. m.), med nykterhetsnämnder och länsstyrelser, till anskaffandet av platser före utskrivning m. m. dylikt, som är en så viktig del av alkoholistanstaltens verksamhet. Än mindre kunde assistenten få tid att hjälpa till med det individuella uppfostringsarbete, som är av så stor betydelse för erhållande av något varaktigt resultat av anstaltsvistelsen och varåt dåvarande föreståndaren å alkoholistanstalten, direktör Wijkmark, vilken lovat att kvarstanna å Venngarn även sedan alkoholistanstalten blivit dit återflyttad, med så stort intresse ägnade sig. Fastän alkoholistanstaltens beläggning, förra gången densamma var förlagd till Venngarn, aldrig var större än 50 å 60, visade det sig, att redan detta antal var för stort för att det individuella uppfostringsarbetet samt arbetet med platsanskaffning, övervakning av en del utskrivna, o. d. på längden skulle kunna utföras av en enda person.

Om alkoholistanstalten nu blir återflyttad till Venngarn, torde det ej dröja länge, innan alla de 100 platser den rymmer bli fullbelagda. Med så många intagna utan någon hjälp åt direktören med expeditions-

arbetet rörande de intagna och med det individuella uppfostringsarbetet av dessa måste följden bli en mera summarisk behandling av de intagna, vilket åter med nödvändighet skulle medföra, att resultatet av anstaltens verksamhet bleve sämre. Att alkoholistanstalten hade gynnsammare resultat under Venngarnstiden än under den tid den varit förlagd till Salbohed, torde icke endast ha berott på de för arbetet ifråga gynnsammare lokala förhållandena Venngarn erbjuder, utan även på det större intresse just för individualisering i behandlingen, för samarbetet med såväl hemmen som nykterhetsnämnderna, för anskaffande av platser i lämpligaste miljö, för övervakning efter utskrivningen o. d., som i så hög grad utmärkte direktör Wijckmark som chef för alkoholistanstalten — något som jag av egen erfarenhet känner på grund av det uppdrag med avseende på anstalten jag av dess styrelse erhållit.

Jämför man det antal högre personal, som av Kungl. Maj:t föreslagits vid en alkoholistanstalt å Venngarn och antalet därav vid en anstalt med liknande verksamhet, såsom tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, å vilken anstalt de intagna ofta icke torde ha uppgått mer än till c:a 150 eller 50 % mer än platsantalet å Venngarn, medan jordbruket är något mindre än vid Venngarn (877 hektar mot 918 vid Venngarn), blir resultatet följande:

Den blivande alkoholistanstalten.	Svartsjö tvångsarbetsanstalt.
1 direktör,	1 direktör,
1 lantbruksinspektör,	1 lantbruksinspektör,
1 assistent och räkenskapsförare,	1 kamrerare,
1 husfader.	1 assistent,
	1 pastor (med uteslutande tjänstgöring vid anstalten),
	1 lärare.

Som synes finnes det vid Svartsjö 1 tjänsteman med kamrerars ställning, vilken är helt upptagen av kamerala göromål, fast jordbruket, som nämnts, är något mindre där. Å andra sidan finnes det här både pastor och lärare, vilka kunna biträda med expeditjonsarbete rörande de intagna (vilket i fråga om tvångsarbetsfångar är vida mindre än beträffande å alkoholistanstalt intagna), med platsanskaffning o. d. Nämda funktionärer äro också med hänsyn till sin utbildning och sina kvalifikationer lämpade för att hjälpa direktören med eller helt övertaga det individuella uppfostringsarbetet, som bör utövas å den alkoholistanstalt, vilken blivit nu förlagd till Svartsjö (men å vilken, på grund av de stränga

indikationer för överflyttning till densamma, som gälla, finnes endast ett mindre antal intagna). Nämnas må i detta sammanhang även, att vid Venngarns tvångsuppfostringsanstalt har direktören haft god hjälp med expeditonsarbetet, platsanskaffning o. d. av lärarna, vilkas verksamhet ingalunda varit inskränkt till skolarbetet, liksom han i en lärare haft lämplig ställföreträdare vid ledighet. Utan en direktörsassistent vid Venngarns alkoholistanstalt skulle det i själva verket bli omöjligt för direktören att få semester eller ledighet annat än en eller annan dag, då assistenten och räkenskapsföraren (vilka i övrigt omöjligt skulle kunna hinna att ens för kortare tid sköta både egna och direktörens göromål) på grund av att han helt är upptagen utav arbetet med den ekonomiska förvaltningen icke kan ha förvärvat vare sig den kännedom om de olika å anstalten intagna individernas karaktär och personliga förhållanden eller den insikt i det mångskiftande direktören åliggande arbetet, som kräves för att under semester eller annan ledighet för denne kunna förestå anstalten. Slutligen må även framhållas, att det är av vikt, att det under den tid anstalten är förlagd till Venngarn under direktör Wijkmars ledning utbildas en person för övertagande av direktörstjänsten vid den nya alkoholistanstalten å Väntholmen, till vilken anslag vid denna riksdag även begärts. Vilka resultat, som erhållas av en alkoholistanstalts verksamhet, beror nämligen i mycket hög grad på föreståndarens intresse, duglighet och lämplighet för uppgiften.

Som i propositionen är upplyst, vore det meningen, att direktören å Venngarn även efter det uppfostringsanstalten flyttats därifrån skulle utöva den föreskrivna tillsynen över de från denna anstalt villkorligt utskrivna eleverna (vilka torde komma att uppgå till c:a 115). Det är nämligen av vikt, att den som lett uppfostringsarbetet också får sköta övervakningen över eleverna sedan dessa lämnat anstalten. Detta skulle emellertid direktören å den tilltänkta alkoholistanstalten å Venngarn — enligt vad han meddelat mig och vilket ju i övrigt också är självklart — omöjligt kunna åtaga sig, därest det icke i staten för anstalten blir upptagen en assistent, å vilken en del av direktörens arbete kan avlastas. Utan anställandet av sådan befattningshavare vid alkoholistanstalten måste därför tillsynen över de från Venngarns tvångsuppfostringsanstalt villkorligt utskrivna eleverna övertagas av direktören och lärarna å Bona tvångsuppfostringsanstalt, något som emellertid vore mycket olämpligt, då dessa hava ingen eller ringa kännedom om ifrågasvarande elever. Blev däremot särskild assistentbefattning inrättad vid Venngarns alkoholistanstalt och erhöles en av de nuvarande lärarne å Venngarn, som skulle vara mycket lämplig härför, denna plats, skulle

han lämpligen kunna med direktören dela arbetet med tillsynen över de därifrån villkorligt utskrivna eleverna, liksom lärarna vid Bona tvångsuppföstringsanstalt där dela sådant arbete med direktören. På de skäl, som jag nu anført, får jag härmed föreslå, att det i avlöningsstaten för den föreslagna alkoholistanstalten å Venngarn i stället för en »assistent och räkenskapsförare» med 2,550 kronors avlöning upptages såväl en assistent som en räkenskapsförare, bådadera med en avlöning av 2,550 kronor (med 2 ålderstillägg å 400 kronor vardera efter resp. 5 och 10 år).

Uti en i båda kamrarna väckt motion, uti den första av hr C. G. Ekman m. fl. (nr 94) och uti den andra av hr Sävström m. fl., (nr 172) har föreslagits, att avkastningen av statens fond av rusedrycksmedel bl. a. skulle bestrida utgifterna för den statliga alkoholistanstaltens driftkostnader. *Under förutsättning att denna motion vinner riksdagens bifall*, synes det mig kunna ifrågasättas, huruvida det kan vara skäl att avgiften till alkoholistanstalten sättes så högt som av Kungl. Maj:t föreslagits eller 3 kronor per dag. Att en höjning av den ursprungligen bestämda avgiften, 1 krona per dag, bör göras, är ju självklart med hänsyn till det sedan dess så betydligt förändrade penningvärdet. För sin del hade styrelsen för alkoholistanstalten emellertid föreslagit, att denna höjning skulle stanna vid 2 kronor, då det med än starkare höjning torde kunna befaras, att kommunerna — vilka för avgifter till alkoholistvård icke, såsom fallet är med avgifterna till åtskilliga sjukvårdsinrättningar, få ersättning av landstingen — ofta skulle underlåta att göra framställning om intagning å alkoholistanstalt i fall, där detta vore välbehövt.

I anslutning till vad här blivit anført får jag vördsamt hemställa,

dels att till den personal å de nuvarande anstalterna å Venngarn och Salbohed, som icke kan få anställning å den föreslagna alkoholistanstalten å Venngarn, må få utgå en mot de kontanta löneförmånerna svarande ersättning, tills ny tjänst eller annat arbete kunnat erhållas, dock högst 3 månader, vilka ersättningsbelopp böra utgå från de i 1921 års riksstat uppförda anslagen till Salbohedsanstalten,

dels att i avlöningsstaten för en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholist i stället för en »assistent och räkenskapsförare» uppföras tvenne befattningshavare, nämligen en assistent och en räkenskapsförare, samt att för den skull till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid ifrågavarande an-

stalt må utgå utöver vad Kungl. Maj:t begärt: å tilläggsstaten för 1921 högst 1,275 kronor och å riksstaten för 1922 c:a 2,550 kronor,

dels ock att — under förutsättning att motionerna om att utgifterna för statens alkoholistanstalt bestridas utav avkastningen av statens fond av rusdrycksmedel bifallas — avgiften till denna anstalt bestämmes till 2 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 3 kronor per dag och att för den skull — under ovannämnda förutsättning — det av Kungl. Maj:t begärda förslagsanslaget till bidrag för driftkostnaderna vid en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister må å tilläggsstaten för år 1921 ökas med 18,250 kronor och å riksstaten för år 1922 ökas med 36,500 kronor.

Stockholm den 11 april 1921.

Alfred Petén.
